

Čebelarjenje na Havajih

Erik Luznar

cebelarstvo.luznar@gmail.com

Ko je v prvi polovici 19. stoletja Mark Twain obiskal Havaje, je o njih zapisal takole: »Daleč od mestnega vrveža, težav in skrbi je cvetoči dišeči paradiz. Tam ležijo božanski otoki /.../ večno obsijani s soncem, večno nasmejani v svetlikajočem se morju.«

Havajsko otočje resnično sameva v Pacifiškem oceanu, do zahodne Japonske ga loči kar 6400 km, od Kalifornije na vzhodu pa je oddaljeno 3700 km. Prebivalci mraza ne poznajo, prav tako ne letnih časov, prek leta se namreč izmenjujeta le poletje in pomlad. Noči, ki so dnevu enako dolge, so tople, temperatura morja se giblje okoli 25 °C.

Otočje vulkanskega izvora so Polinezijci poselili med letoma 300 in 500, leta 1778 so nanj prvič stopili Evropejci, in sicer pod vodstvom angleškega raziskovalca Jamesa Cooka. Ta na novo odkrito zemljo ni prinesel le svinj in koz, temveč tudi spolne bolezni, ki so v manj kot enem stoletju število prebivalcev zdesetkale s 300.000 na zgolj 50.000. Delovne migracije Severnoameričanov in Azijcev v 19. stoletju so poskrbele za nagel dvig populacije, kljub temu pa ta zvezna država, ki se je kot zadnja priključila ZDA, še vedno ostaja dokaj redko poseljena. Na teh pacifiških otokih, ki so po površini večji od Slovenije, danes namreč živi nekaj manj kot poldrugi milijon ljudi.

Medtem ko so naši predniki že izvažali med in vosek, pisali knjige in poučevali o čebelarstvu, ustanavljali čebelarske šole in združenja, na Havajih še niso niti poznali medonosne čebele. Te so prvič skušali uvoziti v sredini 19. stoletja iz Bostona, vendar sta se zaradi previsokih temperatur med in vosek stopila, kar je povzročilo propad čebelje dru-

Čebela na cvetovih ličija

Foto: Erik Luznar

žine. Leto kasneje so iz istega kraja odposlali dva v led odeta paketa čebel, a so čebele zaradi izčrpanosti in dolgega potovanja po nekaj dneh umrle. Končno jim je uspelo šele leta 1857, ko so tri družine črne čebele (*Apis mellifera mellifera*) uspešno prestale 18 dni dolgo plovbo iz Kalifornije. Za vsako družino so plačali 100 ameriških dolarjev, kar je v tistem času predstavljalo 150 gramov čistega zlata. Z rojenjem se je število družin naglo povečalo, leta 1880 so pripeljali še italijansko čebelo (*Apis mellifera ligustica*). Proti koncu 19. stoletja se je zanimanje za čebelarjenje izredno povečalo. Lastniki rančev so poslovno priložnost videli v reji govedu, zato so otočje naselili s kravami, kar je pripeljalo do večje potrebe po hrani. Začeli so gojiti drevesa *kiowe* (oreh pekan), ki živini nudijo udobno senco in hranilne plodove. Za večji pridelek so v neposredno bližino naselili tudi čebele. Omenjena medovita rastlina cveti od marca do septembra, čebelam pa še danes predstavlja eno boljših paš. V tistem obdobju so se začeli ukvarjati tudi s pridelavo sladkornega trsa, ki je privabljal malega škržata. Ta se na slad-

Zaradi prepovedi uvoza voska čebelarji uporabljajo plastične satnice.

Foto: Erik Luznar

Prvi čebeljak na otočju z AŽ-panji

Foto: Erik Luznar

Foto: Erik Luznar

Pokrov panja s številnimi panjskimi hrošči

Ličinke malega panjskega hrošča gomazijo po satju.

Foto: Erik Luznar

kornem trsu prehranjuje, izloča pa sladkor, kar s pridom izkoristijo čebele. Za nameček so iz Avstralije uvozili še makadamijo, ki obilno medu ter velja za eno najpomembnejših rastlin za razvoj čebelje družine.

Čebelarjenje je pod vplivi omenjenih dejavnikov postajalo vse bolj popularno, tehnologija se je izpopolnjevala, svet pa se je manjšal. Če so imeli na začetku čebelarstva havajske zgodovine veliko težav s poselitvijo otokov z medonosnimi čebelami, so oblasti že leta 1908 izdale zakon, ki je prepovedoval uvoz kakršnih koli čebel.

Poleg omenjenih čebeljih ras danes na Havajih čebelarijo še s kavkaško čebelo in kranjsko sivko, prevladujejo pa hibridi različnih pasem. Kdaj je bila naša čebela prepeljana na otočje, ni povsem znano.

Danes je na Havajih registriranih približno 350 čebelarjev, ki oskrbujejo okoli 20.000 čebeljih družin s povprečnim letnim donosom blizu 50 kg na panj.

Medtem ko pri nas nekaj več kot 30 registriranih vzrejevalcev v eni čebelarstvi sezoni vzredi manj kot 40.000 matic, jih sedem havajskih vzredi kar pol milijona. Vzreja matic poteka celo leto, veliko večino pa jih izvozijo na celino v ZDA in Kanado.

K odličnim pogojem za čebelarjenje je pomembno prispevala tudi odsotnost varoje, ki se je na otočju pojavila šele pred desetimi leti, vendar še danes ne predstavlja hudih izgub čebeljih družin. Za zatiranje tega zajedavca uporabljajo oksalno in mravljinčno kislino, timol, amitraz, fluvalinat ter kumafos. Ker so do danes prisotnost varoje ugotovili na zgolj dveh otokih (Oahu in Big Island), se oblasti močno trudijo, da se ta

pršica ne razširi še na druge poseljene otoke. V ta namen še vedno velja popolna prepoved uvoza čebeljih družin ali matic, prepovedana je trgovina z maticami med samimi otoki, dovoljen ni niti transport rabljene čebelarstvene opreme. Čebelarji se prepovedi držijo, saj so za kršitve predpisane visoke denarne kazni, prekrškarje namreč čaka globa v višini do 200.000 ameriških dolarjev.

Ugodni vremenski pogoji so leta 2010 omogočili pojav malega panjskega hrošča, ki pa ob ustrezni oskrbi čebeljih družin ne povzroča velike škode.

Za zatiranje hrošča še ni uveljavljenega učinkovitega sredstva, zato se z njim spopadajo s tehničnimi ukrepi. Čebele v panju hrošče preganjajo, zato čebelarji ob stranske sate vstavljajo posebne pasti, kamor hrošči zaidejo in se utopijo v olju. Učinkovit ukrep je tudi polaganje vat na sate. Čebele je v panju ne marajo, zato jo razcefrajo, v vlakna pa se nato hrošči ujamejo in navijejo. Skrbni čebelarji pogosto čistijo testne vložke, premazane z vazelinom, kamor se prilepijo ličinke malega panjskega hrošča. Ob neredni kontroli, nepazljivosti in zanemarjenju čebel pa lahko hrošči pripeljejo tudi do propada čebelje družine.

Havajski čebelarji se danes povezujejo v društva, ki organizirajo druženja, izobraževanja ter razna tekmovanja, vsakih nekaj let pa gostijo tudi mednarodno čebelarstvo konferenco. Tamkajšnji čebelarji ne vodijo čebelarstvenega dnevnika niti ne javljajo, katera sredstva za zatiranje varoj uporabljajo. Nadobudni čebelarji so se usmerili v čebelarstveni turizem, razvija se tudi prevozno čebelarstvo. Nekateri čebelarji mesečno zaslužijo od 25 do 75 dolarjev na panj za namene opravešanja. Vzrejevalci se zavedajo selekcije trotov, kar je razlog za vse pogostejše umetno osemenjevanje matic. Za osamljeno otočje sredi Pacifika, ki je medonosno čebelo spoznalo šele pred 160 leti, lahko na podlagi vseh naštetih dejstev trdimo, da prav nič ne zaostaja za Slovenijo, ki velja za deželo z dolgo in bogato čebelarstveno tradicijo. ◆

Foto: Erik Luznar

Pogoji za medenje so izredni.